

МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ «ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ НА ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ – ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ЛЮДСТВУ»

Олександр Бондар

кандидат сільськогосподарських наук,
старший викладач кафедри біології, екології та методик їх навчання

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка, вул. Ліцейний, 1, Кременець,
Тернопільська область, Україна, 47003, olexandr.bondar91@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3448-8943

Оксана Галаган

кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри біології, екології та методик їх навчання

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка, вул. Ліцейна, 1, Кременець,
Тернопільська область, Україна, 47003, bukowska.ok@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6775-0752

Людмила Головатюк

кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри біології, екології та методик їх навчання

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка, вул. Ліцейна, 1, Кременець,
Тернопільська область, Україна, 47003, liudmylam1@ukr.net

У публікації наведено перелік доповідей в міжнародній конференції «Вплив воєнних дій на довкілля в Україні та права людини – цивілізаційні виклики людству», яка була проведена з 4 по 6 липня 2022 року в с. Коритище, Дрогобицькому районі, Львівської області, даний захід організувала міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина» за фінансової підтримки Посольства Нідерландів в Україні. Так, під час цієї конференції були висвітлені такі важливі тематичні блоки: зелене відновлення України в міжнародній перспективі; довкілля – мовчазна жертва війни; юридична відповідальність та механізми репарацій; міжнародні екологічні конвенції як інструмент захисту довкілля; методології моніторингу та обрахунку збитків; методології моніторингу та обрахунку збитків (продовження). Роль ГС в оцінці впливу війни на довкілля, мінімізації шкоди, відновленні довкілля та відбудові країни; три стовпи Організації конвенції під час російсько-української війни.

Нині є дуже важливою активність Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, громадянського суспільства та екологічного комітету Верховної Ради, щоб уся завдана шкода довкіллю була зафіксована та у подальшому компенсована агресором.

Ключові слова: міжнародна благодійна організація (МБО) «Екологія-Право-Людина», конференція, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Центр екологічних ініціатив «Екодія».

Вступ. 24 лютого 2022 року відбулося повномасштабне вторгнення Росії до України. Це завдало та продовжує завдавати значної шкоди людям, інфраструктурі населених пунктів та навколишньому середовищі, де тривають бойові дії.

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України кожного місяця формує дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довкілля [2].

Центр екологічних ініціатив «Екодія» у публікації «Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України» виділяє такі впливи воєнних дій на довкілля України [4]:

1. Вплив на ландшафт та оселища.

2. Втрата біорізноманіття та загроза червонокнижним видам.

3. Пожежі в екосистемах через бойові дії.

4. Хімічне забруднення від обстрілів і ракет.

5. Забруднення ґрунтів та моря нафтопродуктами.

6. Наслідки від пожеж на промислових об'єктах.

7. Стічні води у Дніпрі та Дону.

Центр екологічних ініціатив «Екодія» [5] закликав бути активними Міндовкілля, громадянського суспільства та екологічного комітету Верховної Ради, щоб усю шкоду довкіллю було максимально зафіксовано та у подальшому компенсовано агресором.

Міжнародна благодійна організація (МБО) «Екологія-Право-Людина» (ЕПЛ) виділяли такі впливи воєнних дій на довкілля України [1]:

1. Території та об'єкти природно-заповідного фонду.
2. Пожежі на техногенних об'єктах.
3. Радіаційна небезпека.
4. Лісові пожежі.
5. Вибухи ракет, авіабомб та артилерійських снарядів.

6. Масове захоронення та спалення трупів поза базовими санітарними нормами.

МБО «Екологія-Право-Людина» надала вісім рекомендації щодо впливу воєнних дій на довкілля України.

Викладення матеріалу. З 4 по 6 липня 2022 року в с. Коритище, Дрогобицькому районі, Львівської області відбувалася міжнародна конференція «Вплив воєнних дій на довкілля в Україні та права людини – цивілізаційні виклики людству», організована МБО «Екологія-Право-Людина» (ЕПЛ). Участь в її роботі взяв старший викладач кафедри біології, екології та методик їх навчання, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Бондар Олександр Богданович, кандидат сільсько-господарських наук (див. рис. 1).

Відкриття та вітальне слово було надано Олені Кравченко, виконавчому директору ЕПЛ. Загалом конференція складалася з 9 тематичних блоків. Так, за перший день було прослухано 3 блоки [7],

за другий день – прослухано 4 блоки [6], а третій день – 2 блоки [3].

Так, перший блок *1. Зелене відновлення України в міжнародній перспективі*. Модератор: Олена Кравченко.

1. Юлія Овчинникова, народний депутат ВРУ.
2. Йеннес де Мол, Посол Королівства Нідерландів в Україні.
3. Ян Дусік, заступник міністра охорони довкілля Чеської республіки
4. Стефан Стек, виконавчий співдиректор Асоціації Гута.
5. Олексій Мельник, керівник Спеціалізованої екологічної прокуратури.
6. Руслан Гречаник, перший заступник міністра захисту довкілля та природних ресурсів України.
7. Ганна Гопко, голова Мережі захисту національних інтересів (АНТС).

Блок 2. Довкілля – мовчазна жертва війни. Модератор: Ольга Мельнь-Забрамна, керівник юридичного відділу ЕПЛ.

1. Вплив на довкілля техногенних катастроф, спричинених воєнними діями – Богдан Кученко, еколог, аналітик ЕПЛ.

2. Дикі та свійські тварини – жертви війни – Катерина Полянська, еколог ЕПЛ.

3. Об'єкти природно-заповідного фонду Херсонщини в умовах військових дій та окупації – Іван Мойсієнко, член Української природоохоронної групи, керівник відділу ботаніки, Хер-

Рис. 1. Учасники конференції [7]

сонського державного університету, професор, доктор біологічних наук.

4. Модель подолання ризиків щодо безпеки ядерних установок в зоні бойових дій – Крістіана Мауро, юрист Асоціації Гута.

Блок 3. Юридична відповідальність та механізми репарацій. Модератор: Дмитро Скрильніков, голова Бюро екологічних розслідувань, член комітету із дотримання Оргузької конвенції.

1. Міжнародні органи, які притягають до відповідальності за порушення міжнародного права: перспективи для України – Марк Хеддок, професор екологічного права Університету Вікторія (Канада), член ВАЕП.

2. Міжнародне право та російська війна проти України – Ірина Заверуха, юрист.

3. Політичний тиск на реформування міжнародного екологічного права – Саймон Голмстрьом, член парламенту Аландії (Фінляндія), делегат Північної ради.

4. Компенсаційна комісія Організації Об'єднаних Націй (UNCC): механізм створення, юрисдикція комісії, розгляд заяв щодо екологічної шкоди: Лаланас де Сільва, співзасновник Всесвітнього альянсу екологічного права, член Компенсаційної комісії ООН.

Блок 4. Міжнародні екологічні конвенції як інструмент захисту довкілля. Модератор: Дмитро Скрильніков, голова Бюро екологічних розслідувань, член комітету із дотримання Оргузької конвенції.

1. Конвенція ООН з морського права та захист довкілля – Олена Пелих, адвокат.

2. Довкілля: законодавчі та нормативні обхідні шляхи – Шерлін Чин, членкиня Комісії з екологічного права МСОП.

3. Конвенції щодо ядерної безпеки та роль МАГАТЕ – Ольга Мелень-Забрамна, керівник юридичного відділу ЕПЛ.

4. Захист довкілля Чорного моря в рамках Конвенції про захист Чорного моря від забруднення – Олег Рубель, старший науковий співробітник, відділ економіко-екологічного розвитку приморських регіонів, Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України», професор, доктор економічних наук.

Блок 5. Методології моніторингу та обрахунку збитків. Модератор: Ольга Мелень-Забрамна.

1. Протокол про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання трансграничних водотоків та міжнародних озер – Єлизавета

Алексєєва, керівник інформаційно-аналітичного відділу ЕПЛ.

2. Огляд методології моніторингу руйнації довкілля по справі Нікарагуа-Коста-Ріка – Соломія Баран, юрисконсульт ЕПЛ.

3. Огляд методології моніторингу руйнації довкілля в справі по Кувейту – Оксана Кізіма, юрисконсульт ЕПЛ.

4. Огляд методології моніторингу руйнації довкілля на прикладах Боснії та Герцеговини і Албанії – Соломія Баран.

Блок 6. Методології моніторингу та обрахунку збитків (продовження). Модератор: Стефан Стек, виконавчий спів-директор Асоціації екологічного права Гута.

1. Досвід Інституту екологічної безпеки з розробки, використання методик збору інформації з руйнування довкілля внаслідок воєнних конфліктів, обрахунку збитків – Ваутер Джастіс Вінінг, політичний еколог, Президент Інституту екологічної безпеки зі штаб квартирою в м. Гаага, Нідерланди.

2. Труднощі із збором інформації про вплив воєнних дій на довкілля в Україні – Даг Веір, директор з питань досліджень та формування політики Обсерваторії конфліктів та довкілля.

3. Стягнення збитків, завданих довкіллю війною з Росією – Роман Шахматенко, экс заступник міністра захисту довкілля.

Блок 7. Методології моніторингу та обрахунку збитків (продовження). Роль ГІС в оцінці впливу війни на довкілля, мінімізації шкоди, відновленні довкілля та відбудові країни. Модератор: Соломія Баран.

1. Роль ГПУ у стягненні збитків, завданих війною з Росією – Олексій Мельник, голова Спеціалізованої екологічної прокуратури.

2. Огляд міжнародного досвіду використання екосистемних послуг. Рекомендації Україні – Альона Варуха, аспірантка, експерт ЕПЛ.

3. Огляд нормативних документів з обрахунку шкоди, завданої довкіллю. Рекомендації уряду України – Богдан Кученко, Олексій Василюк, Ольга Мелень-Забрамна.

4. Огляд роботи екоГО із зоопарками, об'єктами ПЗФ – Олексій Василюк, голова Української природоохоронної групи.

Блок 8. Три стовпи Оргузької конвенції під час російсько-української війни. Модератор: Ганна Хомечко, керівник проєктів і програм ЕПЛ.

1. Доступ до екологічної інформації: загальний огляд змін в законодавстві, проблем з доступом до інформації – Ольга Мелень-Забрамна

2. Участь громадськості в процесі прийняття екологічно важливих рішень під час війни – Єлизавета Алексеева.

3. Захист екологічних прав та інтересів у судовому порядку: загальний огляд змін в законодавстві, проблем з доступом до суду – Олена Пелих.

4. Захист екологічних захисників в Україні під час війни та майбутньої відбудови. Механізм швидкого реагування Організації конвенції та його можлива роль – Магдольна Тос Нагі, виконавчий спів-директор Асоціації екологічного права Гута.

Блок 9. Заключний. Модератор: Олена Кравченко. Підведення підсумків, анкетування учасників міжнародної конференції (рис. 2).

З матеріалами цієї конференції можна ознайомитися на офіційному сайті МБО Екологія-Право-Людина. Так, зокрема матеріалами доповідачів були українською (<https://cutt.ly/zLFGjZv>) та англійською (<https://cutt.ly/QLFGv15>) мовами.

Фінансування. Міжнародна конференція проводилася за фінансової підтримки Посольства Нідерландів в Україні.

Отже, дана міжнародна конференція має посприяти визначенню подальших напрямів роботи представників громадського суспільства та державних органів у питаннях фіксації екологічних злочинів, розрахунку та способів відшкодування шкоди, завданої природним екосистемам внаслідок Російської агресії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вплив воєнних дій на довкілля України. URL: <http://epl.org.ua/eco-analytics/vplyv-voennyh-dij-na-dovkillya-ukrayiny/#modal-popup-document> (дата звернення: 16.07.2022).

2. Новини. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/timeline/Novini.html> (дата звернення: 16.07.2022).

3. Підходить до завершення міжнародна конференція : «вплив воєнних дій на довкілля в Україні та права людини – цивілізаційні виклики людству», організована МБО «Екологія-Право-Людина», що проводиться у Карпатах. URL: <http://epl.org.ua/announces/pidhodyt-do-zavershennya-mizhnarodna-konferentsiya-vplyv-voennyj-dij-na-dovkillya-a-ukrayini-ta-pravalyudyny-tsyvilizatsijni-vyklyky-lyudstvu-organizovana-mbo-ekologiya-pravo-lyudyna-shho-provodytsy> (дата звернення: 16.07.2022).

4. Природа стогне від війни. URL: <https://zn.ua/ukr/ECOLOGY/priroda-stohne-vid-vijni.html> (дата звернення: 16.07.2022).

5. Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України. URL: <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html> (дата звернення: 16.07.2022).

6. Продовжується марафон міжнародної конференції: «вплив воєнних дій на довкілля в Україні та права людини – цивілізаційні виклики людству», яку організувала МБО «Екологія-Право-Людина» у мальовничих Карпатах. URL: <http://epl.org.ua/announces/prodovzhuyetsya-marafon-mizhnarodnoyi-konferentsiyi-vplyv-voennyj-dij-na-dovkillya-a-ukrayini-ta-pravalyudyny-tsyvilizatsijni-vyklyky-lyudstvu-yaku>

Рис. 2. Учасники та доповідачі міжнародної конференції [3]

organuzuvala-mbo-ekologiya-pravo-lyudyna-u-malovny (дата звернення: 16.07.2022).

7. Стартувала міжнародна конференція: «Вплив воєнних дій на довкілля в Україні та права людини – цивілізаційні виклики людству». Еколо-

гія-Право-Людина. URL: <http://epl.org.ua/announces/startuvala-mizhnarodna-konferentsiya-vplyv-voyennyj-dij-na-dovkillya-a-ukrayini-ta-prava-lyudny-tsyvilizatsijni-vyklyky-lyudstvu> (дата звернення: 16.07.2022).

INTERNATIONAL CONFERENCE “IMPACT OF MILITARY ACTIONS ON ENVIRONMENT IN UKRAINE AND HUMAN RIGHTS – CIVILIZATIONAL CHALLENGES FOR HUMANITY”

Oleksandr Bondar

Candidate of Agricultural Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Biology, Ecology and Teaching Methods

Taras Shevchenko Regional Humanitarian-Pedagogical Academy of Kremenets, 1 Litseina Str., Kremenets, Ukraine, 47003, olexandr.bondar91@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3448-8943

Oksana Halahan

Candidate of Biological Sciences, Assistant Professor,

Associate Professor at the Department of Biology, Ecology and Teaching Methods

Taras Shevchenko Regional Humanitarian-Pedagogical Academy of Kremenets, 1 Litseina Str., Kremenets, Ukraine, 47003, bukowska.ok@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6775-0752

Liudmyla Holovatiuk

Candidate of Biological Sciences, Assistant Professor,

Associate Professor at the Department of Biology, Ecology and Teaching Methods

Taras Shevchenko Regional Humanitarian-Pedagogical Academy of Kremenets, 1 Litseina Str., Kremenets, Ukraine, 47003, liudmylam1@ukr.net

On February 24, 2022, a full-scale Russian invasion of Ukraine took place. This has caused and continues to cause significant damage to people, the infrastructure of settlements and environment where battles continue. Currently, the activity of Ministry of Environment Protection and Natural Resources of Ukraine, civil society and environmental committee of Verkhovna Rada is very important, so that all damage to environment is recorded and in the future compensated by the aggressor.

The publication contains a list of reports at the international conference “The Impact of Military Actions on Environment in Ukraine and Human Rights – Civilizational Challenges for Humanity”, which was held July 4-6, 2022 in village of Korytyshche, Drohobytzkyi district, Lviv region. This event was organized by international charitable organization “Ecology-Law-Human” with the financial support of Embassy of the Netherlands in Ukraine. Thus, during this conference, the following important thematic blocks were covered: green recovery of Ukraine in an international perspective; environment is a silent victim of war; legal responsibility and mechanisms of reparations; international environmental conventions as a tool for environmental protection; methodology of monitoring and calculation of damages; methodology of monitoring and calculation of damages (continued), role of GIS in assessing the impact of war on environment, minimizing damage, restoring the environment and rebuilding the country; three pillars of the Aarhus Convention during Russian-Ukrainian war.

Therefore, the international conference contributed to the determination of further directions of work of representatives of civil society and state bodies in matters of recording environmental crimes, calculation and methods of compensation for damage caused to natural ecosystems as a result of Russian aggression.

Key words: International Charitable Organization (ICO) “Ecology-Law-Human”, conference, Ministry of Environment Protection and Natural Resources of Ukraine, Center for Environmental Initiatives “Ekodiia”.

REFERENCES

1. Vplyv voienykh dii na dovkillya Ukrainy [The impact of military actions on the environment of Ukraine]. [http://epl.org.ua/eco-analytics/vplyv-voyennyh-dij-](http://epl.org.ua/eco-analytics/vplyv-voyennyh-dij-na-dovkillya-ukrayiny/#modal-popup-document)

[na-dovkillya-ukrayiny/#modal-popup-document](http://epl.org.ua/eco-analytics/vplyv-voyennyh-dij-na-dovkillya-ukrayiny/#modal-popup-document) (data zvernennia: 16.07.2022).

2. Novyny. Ministerstvo zakhystu dovkillya ta pryrodnykh resursiv Ukrainy [News. Ministry of Environmental

Protection and Natural Resources of Ukraine]. URL: <https://mepr.gov.ua/timeline/Novini.html> (2022, July, 16).

3. Pidkhodyt do zavershennia mizhnarodna konferentsiia : «vplyv voiennoi dii na dovkillia v Ukraini ta prava liudyny – tsyvilizatsiini vyklyky liudstvu», orhanizovana MBO «Ekolohiia-Pravo-Liudyna», shcho provodytsia u Karpatakh [The international conference: "the impact of military actions on the environment in Ukraine and human rights – civilizational challenges to humanity" is coming to an end, organized by the Environmental Protection Agency "Ecology-Law-Human", held in the Carpathians]. URL.: <http://epl.org.ua/announces/pidhodyt-do-zavershennya-mizhnarodna-konferentsiya-vplyv-voyennyj-dij-na-dovkillya-a-ukrayini-ta-prava-lyudyny-tsyvilizatsijni-vyklyky-lyudstvu-organizovana-mbo-ekologiya-pravo-lyudyna-shho-provodytsy> (2022, July, 16).

4. Pryroda stohne vid viiny [Nature groans from war]. URL: <https://zn.ua/ukr/ECOLOGY/priroda-stohne-vid-vijni.html> (2022, July, 16).

5. Pryroda ta viina: yak viiskove vtorhennia Rosii vplyvaie na dovkillia Ukrainy [Nature and War: How Russia's Military Invasion Affects Ukraine's Environment]. URL.: <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html> (2022, July, 16).

6. Prodovzhuietsia marafon mizhnarodnoi konferentsii: «vplyv voiennoi dii na dovkillia v Ukraini ta prava liudyny – tsyvilizatsiini vyklyky liudstvu», yaku orhanizovala MBO «Ekolohiia-Pravo-Liudyna» u malovnychykh Karpatakh [The marathon of the international conference: "the impact of military actions on the environment in Ukraine and human rights – civilizational challenges to humanity" continues, organized by the IBO "Ecology-Pravo-Human" in the picturesque Carpathians]. URL: <http://epl.org.ua/announces/prodovzhuyetsya-marafon-mizhnarodnoyi-konferentsiyi-vplyv-voyennyj-dij-na-dovkillya-a-ukrayini-ta-prava-lyudyny-tsyvilizatsijni-vyklyky-lyudstvu-yaku-organizuvala-mbo-ekologiya-pravo-lyudyna-u-malovny> (2022, July, 16).

7. Startovala mizhnarodna konferentsiia: «Vplyv voiennoi dii na dovkillia v Ukraini ta prava liudyny – tsyvilizatsiini vyklyky liudstvu». Ekolohiia-Pravo-Liudyna [The international conference has started: "The impact of military operations on the environment in Ukraine and human rights – civilizational challenges to humanity." Ecology-Law-Human]. URL: <http://epl.org.ua/announces/startovala-mizhnarodna-konferentsiya-vplyv-voyennyj-dij-na-dovkillya-a-ukrayini-ta-prava-lyudyny-tsyvilizatsijni-vyklyky-lyudstvu> (2022, July, 16).

Стаття надійшла 17.08.2022